MENEJMENTNING KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI ROLI

Xomidova Xayotxon Ikromovna
Qo'qon shahar 43-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabi direktori

Annotatsiya. Mazkur tezisda menejmentning korxonalar iqtisodiy samaradorligini oshirishdagi o'rni, boshqaruv qarorlarining xo'jalik faoliyati natijalariga ta'siri hamda mavjud resurslardan oqilona foydalanish masalalari yoritilgan. Shuningdek, korxonalarda boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish, mehnat unumdorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va raqobatbardoshlikni mustahkamlashga qaratilgan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: menejment, iqtisodiy samaradorlik, korxona, boshqaruv qarorlari, mehnat unumdorligi, resurslardan foydalanish, xarajatlar, rentabellik, raqobatbardoshlik.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar faoliyatining barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlash muhim iqtisodiy vazifalardan biri hisoblanadi. Bozordagi raqobatning kuchayishi, iste'molchilar talablarining o'zgarishi va resurslardan samarali foydalanish zarurati korxonalardan boshqaruv faoliyatini muntazam takomillashtirishni talab etadi. Bunday sharoitda menejment korxonaning maqsadlarini belgilash, mavjud imkoniyatlarni to'g'ri taqsimlash va iqtisodiy natijalarni yaxshilashga xizmat qiluvchi muhim boshqaruv vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Korxonaning iqtisodiy samaradorligi faqat ishlab chiqarish hajmining ortishi bilan belgilanmaydi. Unda moliyaviy resurslardan foydalanish, mahsulot tannarxini pasaytirish, mehnat unumdorligini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash va daromadlilikni ta'minlash kabi ko'rsatkichlar ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu natijalarga erishishda boshqaruvning puxta tashkil etilishi va qarorlarning asoslanganligi alohida o'rin tutadi.

Tadqiqotning maqsadi

Tadqiqotning maqsadi menejmentning korxonalar iqtisodiy samaradorligiga ta'sirini yoritish hamda korxonalarda boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish orqali iqtisodiy natijalarni yaxshilash bo'yicha amaliy takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism

Menejment korxona oldiga qo'yilgan maqsadlarga erishish uchun insonlar mehnati, moliyaviy mablag'lar, moddiy resurslar va axborotlarni o'zaro muvofiqlashtirish jarayonidir. U rejalashtirish, tashkil etish, xodimlar faoliyatini muvofiqlashtirish, rag'batlantirish va nazorat qilish kabi vazifalarni qamrab oladi. Ushbu vazifalarning o'zaro uyg'unligi korxonaning mavjud imkoniyatlaridan samarali foydalanishga yordam beradi.

Birinchidan, **rejalashtirish** korxonaning kelgusi faoliyatini oldindan belgilash va iqtisodiy maqsadlarni aniqlashtirish imkonini beradi. Puxta tuzilgan reja ishlab chiqarish hajmi, xarajatlar, daromadlar va zarur resurslarni o'zaro muvofiqlashtirishga xizmat qiladi. Rejalashtirishning yetarli darajada tashkil etilmasligi ortiqcha xarajatlar, resurslar taqchilligi va ishlab chiqarishdagi uzilishlarga olib kelishi mumkin.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Ikkinchidan, **samarali boshqaruv qarorlari** korxona resurslaridan oqilona foydalanishning asosiy shartlaridan biridir. Rahbarlar ishlab chiqarish, ta'minot, sotish va moliyalashtirish bilan bog'liq qarorlarni qabul qilishda mavjud iqtisodiy ma'lumotlarni hisobga olishi lozim. Qarorlarning aniq ma'lumotlarga asoslanishi ehtimoliy xatolarni kamaytiradi va korxonaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga yordam beradi.

Uchinchidan, **mehnat unumdorligini oshirish** korxonaning iqtisodiy samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xodimlarning vazifalarini aniq belgilash, ularning malakasini oshirish, mehnatni munosib rag'batlantirish va ish jarayonlarini oqilona tashkil etish orqali mavjud mehnat resurslaridan samarali foydalanish mumkin. Bunda xodimlarning natijadorligini baholash mezonlari shaffof va tushunarli bo'lishi zarur.

To'rtinchidan, **xarajatlarni boshqarish** iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim yo'nalishi hisoblanadi. Korxonada xomashyo va materiallar sarfini nazorat qilish, energiya resurslaridan tejamkor foydalanish, ortiqcha operatsiyalarni qisqartirish va ta'minot jarayonlarini takomillashtirish mahsulot tannarxini pasaytirishga yordam beradi. Bunda xarajatlarni kamaytirish mahsulot sifati yoki xodimlar mehnat sharoitining yomonlashishi hisobiga amalga oshirilmasligi kerak.

Beshinchidan, **nazorat va natijalarni baholash** boshqaruv jarayonining ajralmas qismidir. Rejalashtirilgan ko'rsatkichlar bilan haqiqiy natijalarni taqqoslash korxonadagi mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish imkonini beradi. Bunda mahsulot tannarxi, mehnat unumdorligi, sotuv hajmi, foyda va rentabellik kabi iqtisodiy ko'rsatkichlardan foydalanish mumkin.

Menejmentning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini baholashda faqat yakuniy moliyaviy natijalarga emas, balki ularga erishish jarayoniga ham e'tibor qaratish lozim. Masalan, korxona foydasining ortishi ishlab chiqarish xarajatlarining kamayishi, mahsulot sotish hajmining ko'payishi yoki resurslardan foydalanish samaradorligining yaxshilanishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shu sababli rahbariyat natijalarning sabablarini tahlil qilishi va uzoq muddatli rivojlanishga xizmat qiladigan qarorlarni tanlashi zarur.

Zamonaviy sharoitda axborot texnologiyalaridan foydalanish ham boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Elektron hisob tizimlari, sotuvlar monitoringi va boshqaruv hisobotlari rahbarlarga ma'lumotlarni tezkor olish, muammolarni erta aniqlash va qarorlar qabul qilish jarayonini takomillashtirish imkonini beradi.

Korxonalar iqtisodiy samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar

Tahlillar asosida korxonalarda menejment samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

1. Korxonaning strategik maqsadlarini aniq belgilash va ularni o'lchanadigan iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan bog'lash.
2. Ishlab chiqarish va boshqaruv xarajatlarini muntazam tahlil qilib, ortiqcha sarflarni kamaytirish choralarini ishlab chiqish.
3. Xodimlar faoliyatini natijaga asoslangan, adolatli va shaffof rag'batlantirish tizimi orqali takomillashtirish.
4. Rahbarlarning qaror qabul qilish jarayonida ishonchli iqtisodiy ma'lumotlar va tahliliy hisobotlardan foydalanishini kengaytirish.
5. Mahsulot sifati, mijozlar ehtiyoji va bozor talablarini muntazam o'rganish orqali korxonaning raqobatbardoshligini oshirish.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

6. Boshqaruv natijalarini baholash uchun asosiy iqtisodiy ko‘rsatkichlar bo‘yicha muntazam monitoring tizimini joriy etish.

Mazkur takliflarning amaliyotga tatbiq etilishi korxonalarda boshqaruv intizomini mustahkamlash, resurslardan foydalanish sifatini yaxshilash va iqtisodiy natijalarni izchil baholashga ko‘maklashishi mumkin. Biroq aniq iqtisodiy samara korxonaning faoliyat sohasi, mavjud resurslari va boshqaruv tizimining holatiga bog‘liq bo‘ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, menejment korxonalar iqtisodiy samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Boshqaruv jarayonlarini to‘g‘ri tashkil etish, iqtisodiy jihatdan asoslangan qarorlar qabul qilish, xarajatlarni nazorat qilish va xodimlar faoliyatini samarali muvofiqlashtirish korxonaning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Korxonalarda menejment samaradorligini oshirish uchun rejalashtirish, tashkil etish, rag‘batlantirish va nazorat vazifalari o‘zaro bog‘liq holda amalga oshirilishi zarur. Shuningdek, boshqaruv natijalarini muntazam tahlil qilish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Taklif etilgan yondashuvlar korxonalarda resurslardan oqilona foydalanish, mehnat unumdorligini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini maqbullashtirish va raqobatbardoshlikni mustahkamlash uchun amaliy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fayol H. General and Industrial Management. London: Pitman, 1949.
2. Drucker P. F. The Practice of Management. New York: Harper & Brothers, 1954.
3. Robbins S. P., Coulter M. Management. Pearson. Foydalanilgan nashrning yili va nashr raqami aniqlashtiriladi.
4. Koontz H., Weihrich H. Essentials of Management: An International, Innovation, and Leadership Perspective. McGraw-Hill. Nashr ma’lumotlari foydalanilgan nusxaga muvofiq to‘ldiriladi.
5. O‘zbekiston Respublikasining “Raqobat to‘g‘risida”gi Qonuni, 2023-yil 3-iyuldagi O‘RQ-850-son.
6. O‘zbekiston Respublikasining “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni, 2019-yil 25-dekabrdagi O‘RQ-598-son.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining rasmiy statistik ma’lumotlari. https://stat.uz
8. O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. https://lex.uz

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.